

• گونه‌شناسی روایات فضیلت حضور در نماز جمعه
• ویژگی‌های خطبه‌تراز

• ادله قرآنی هدف‌نهایی تربیت و کارکرد آن برای امامت جمعه
• اصول مواجهه امام جمعه با مخالفان

بِسْمِ اللَّهِ
الرَّحْمَنِ
الرَّحِيمِ

*** فهرست مطالب ***

- الزامات و مؤلفه‌های راهبری فرهنگی در نهاد نماز جمعه» [۳]
واکاوی ادله قرآنی «هدف نهایی تربیت و کارکرد آن برای امامت جمعه» [۷]
گونه‌شناسی روایات فضیلت حضور در نماز جمعه در کتاب و سائل الشیعه» [۲۱]
اصول مواجهه امام جمعه با مخالفان با تأکید بر سیره تربیتی و مدیریت اجتماعی نبوی و علوی» [۴۳]
بهره‌مندی امامان جمعه از ظرفیت کاربردی خطبه‌های نماز جمعه
در نبرد تحمیلی دوازده روزه رژیم صهیونیستی» [۶۵]
ویژگی‌های خطبه تراز» [۸۷]
معرفی کتاب «منظومه فکری آیت الله العظمی خامنه‌ای (مد ظله العالی)» [۱۰۳]
گزارش نشست «گسترش فرهنگ قرآنی در شهر، روایت یک تجربه موفق» [۱۰۹]
گزارش نشست «شیوه‌های تبیین و پاسخگویی به شبهات از سخنان نماز جمعه» [۱۱۳]
گزارش نشست «نگاهی به مسیر طی شده در سازوکار راهبری مساجد کشور» [۱۱۷]
گزارش دومین نشست «نگاهی به مسیر طی شده در سازوکار مساجد کشور» [۱۲۱]

*** رسم راهبری ***

فصلنامه علمی مرکز تخصصی شهدای محراب

سال دوم | شماره دوم | بهار ۱۴۰۵

[مجوز انتشار شماره ۴۳۳/۸۸/۲ م از معاونت پژوهش حوزه علمیه قم]

ناشر: مرکز تخصصی شهدای محراب مدیر مسئول: حمید بیگزاده جلالی سردبیر: علی حسین‌زاده
هیئت تحریریه: محسن صبوری • ابوالفضل ابوالقاسمی • علیرضا زینت‌بخش • علیرضا کریمی
ویراستار: محمدحسین احمدی طراح جلد و گرافیک: سعید صفارزاد نشانی دفتر مجله: قم، بلوار شهید
صدوقی (عجله)، خیابان حضرت ابوالفضل (عجله)، پلاک ۱۰۳ تلفن: ۲۵۳۲۹۱۷۹۴۵ رایانامه: rahbari@shm.ac.ir

کتاب

امام خمینی رحمته الله علیه:

برپایی نماز جمعه، یکی از برکات بسیار عظیم اسلام بود که مع الأسف قبل از پیروزی انقلاب، در بین علمای شیعه بسیار کم جلوه بود و برادران اهل سنت هم که آن را اقامه می کردند، خطبه هایشان محدود به حدودی خاص بود. اما امروز از برکت نماز جمعه است که ملت از خانه هایشان بیرون ریخته و در مراکز نماز جمعه اجتماع و با یکدیگر تفاهم می کنند و به مسائل سیاسی و دینی گوش می دهند که این مسأله بسیار ارزشمند است.

[صحیفه نور، ج ۱۷، ص ۸۲]

امام خامنه ای رحمته الله علیه:

یک خصوصیت [نماز جمعه] این است که دو عامل اساسی «حیات طیبه» را به هم وصل کرده و گره زده است؛ این دو عامل چیست؟ یکی «ذکر الله»، و دیگری «حضور مردمی». در آیه «فَلْتُحْيِيَنَّاهُ حَيَاةً طَيِّبَةً»^[۱] این حیات طیبه ارکانی دارد لکن جزو مهم ترین ارکانش این دو رکن است: یکی توجه به خدا و رو به خدا کردن، (آن جنبه به قول آقایان «بلی الزبی» مسئله)، و دیگری هم حضور مردم و اجتماع مردم؛ این دو مورد در نماز جمعه جمع شده اند.

البته در بعضی از واجبات و فرائض دیگر هم این ویژگی هست، اما وقتی بقیه خصوصیات را با هم جمع می کنیم، می بینیم نماز جمعه استثنائی است. خب، در نماز جمعه عرض کردیم که این دو خصوصیت با هم وجود دارد؛ هم «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا» و «فَاسْعُوا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ»^[۲] است، این، هم صلات است، هم جُمُعه؛ صلات، ذکر محض است، ذکر خالص است، جُمُعه هم که اجتماع مردم است.

[بیانات مقام معظم رهبری رحمته الله علیه در دیدار ائمه جمعه سراسر کشور، ۵/مرداد/۱۴۰۱]

۱. نحل، آیه ۹۷.

۲. جمعه، آیه ۹.

نماز جمعه

قرارگاه اخلاق

نماز جمعه یک قرارگاه است؛ قرارگاه اخلاق

الزامات و مؤلفه‌های راهبری فرهنگی در نهاد نماز جمعه

حجر حسنی سعدی ✓

معاون آموزش و راهبری فرهنگی شورای سیاست‌گذاری ائمه جمعه

نماز جمعه در تجربه حکمرانی جمهوری اسلامی ایران، فراتر از یک آیین عبادی هفتگی، نهادی اثرگذار در شکل‌دهی به حیات فرهنگی و اجتماعی جامعه است. این نهاد در دهه‌های گذشته، در بزنگاه‌های مختلف تاریخی، توانسته است نقش خود را در تقویت هویت دینی، ایجاد انسجام و حرکت اجتماعی و تبیین مسائل کلان جامعه ایفا کند. با این حال، تحولات سریع فرهنگی، گسترش زیست رسانه‌ای، تغییرات نسلی و پیچیده‌تر شدن مسائل اجتماعی، ضرورت بازاندیشی در الگوی کارکردی این نهاد را بیش‌ازپیش برجسته کرده است. از این رو، توجه به مفهوم «راهبری فرهنگی» چارچوبی مفهومی برای ارتقای نقش نماز جمعه در مواجهه با مسائل نوپدید فرهنگی فراهم می‌آورد.

راهبری فرهنگی در این معنا، صرفاً به معنای مدیریت تحقق یک فعالیت فرهنگی نیست، بلکه ناظر به توانایی هدایت، هماهنگ‌سازی و جهت‌دهی به مجموعه‌ای از ظرفیت‌های فرهنگی در سطح جامعه است.

نماز جمعه، به‌واسطه جایگاه خود در الگوی شبکه‌سازی اسلام، سرمایه نمادین و گستره ارتباطی‌اش، از این ظرفیت برخوردار است که به اصلی‌ترین کانون این راهبری در سطح شهرها تبدیل شود. تحقق چنین جایگاهی مستلزم توجه به چند محور اساسی است:

• **شناخت نظام مسائل فرهنگی شهر:** راهبری فرهنگی بدون درک دقیق تحولات اجتماعی و فرهنگی امکان‌پذیر نیست. تغییر الگوهای ارتباطی، گسترش فضای مجازی،

تحولات سبک زندگی و شکل‌گیری مطالبات جدید اجتماعی، همگی نشان می‌دهند که میدان فرهنگ امروز پیچیده‌تر از گذشته است. نماز جمعه هنگامی می‌تواند نقشی مؤثر ایفا کند که نسبت به این تحولات، شناختی عمیق و به‌روز داشته باشد و بتواند مسائل واقعی جامعه را از منظر نخبگان آن دریافت و در دستور کار خود قرار دهد.

• **ایفای نقش مرجعیت تبیینی در فضای عمومی:** در شرایطی که جامعه با انبوهی از روایت‌ها و تفسیرهای متکثر از واقعیت مواجه است، وجود نهادهایی که بتوانند با اتکا به عقلانیت دینی و اجتماعی به تبیین مسائل بپردازند، اهمیتی مضاعف می‌یابد. نماز جمعه می‌تواند با ارائه تحلیل‌های روشن، امیدآفرین و آینده‌نگر، به شکل‌گیری افق‌های مشترک در جامعه کمک کند.

• **شبکه‌سازی و هم‌افزایی میان ظرفیت‌های فرهنگی:** میدان فرهنگ، عرصه‌ای چندبازیگری است که در آن نهادهای مردمی، گروه‌های جوان، فعالان فرهنگی و مجموعه‌های اجتماعی نقش‌آفرین هستند. راهبری فرهنگی زمانی محقق می‌شود که این ظرفیت‌ها در چارچوبی هم‌افزا و هدفمند با یکدیگر ارتباط پیدا کنند. نماز جمعه می‌تواند به‌عنوان نقطه اتصال این شبکه اخوتی و دینی عمل کرده و زمینه تعامل و همکاری میان این مجموعه‌ها را فراهم آورد.

• **تقویت مشارکت اجتماعی و مردمی‌سازی فعالیت‌های فرهنگی:** تجربه‌های موفق فرهنگی نشان می‌دهد که پایداری و اثرگذاری فعالیت‌ها تا حد زیادی به میزان مشارکت مردم وابسته است. نماز جمعه با برخورداری از سرمایه اعتماد اجتماعی،

می‌تواند زمینه شکل‌گیری ابتکارات مردمی، حضور فعال جوانان و مشارکت داوطلبانه گروه‌های مختلف اجتماعی را فراهم سازد.

• نقش‌آفرینی در حل مسائل فرهنگی

شهر: راهبری فرهنگی زمانی معنا پیدا می‌کند که منجر به حل مسئله شود. نماز جمعه می‌تواند با بهره‌گیری از ظرفیت‌های نخبگانی، ایجاد حلقه‌های مشورتی و پیوند دادن دانش و تجربه اجتماعی، در طراحی راه‌حل‌های فرهنگی برای مسائل شهری نقش‌آفرین باشد. چنین رویکردی، نماز جمعه را از یک تریبون صرف به نهادی فعال در فرآیند مدیریت فرهنگی جامعه تبدیل می‌کند.

بنابراین اگر نماز جمعه مبتنی

بر این رویکرد راهبردی،

جایگاه خود را در معماری

جدید حکمرانی فرهنگی شهر

بازتعریف کند، ظرفیت تمدنی

آن در گام دوم شکوفا خواهد

شد و همچنان به‌عنوان کانون

هدایت فرهنگی جامعه ایفای

نقش خواهد کرد؛

نهادهی که ضمن پاسداری از هویت و ارزش‌ها، افق‌های تازه‌ای برای آینده فرهنگی جامعه ترسیم می‌کند.

